

მაია ნაჭყაია

შოთა ჰუსთაველის ქართული ღიგეხაგუჩის ინსტიტუტი

**ვაცლავ ჰაველის ტექსტების ქართული
თარგმანები**

MAIA NACHKEBIA

SShota Rustaveli Institute of Georgian Literature

GEORGIAN TRANSLATIONS OF VACLAV HAVEL'S TEXTS

The translation is of special significance for the history of culture, since it implies not only overcoming of lingual borders, but it serves as the breakthrough in cultural, historic and social dams and the intellectual „conquest” of new geographical area. The principle of “intercultural” translation is based on a transfer of cultural tradition. Back in the old world, it was called “translatio”. European culture developed three major modifications of “translatio”: translation – 1) translatio religionis, that is translation of true religion; 2) translatio imperii – that is translation of ideal state management and 3) translatio studii – translation of science and true wisdom. Thus, the idea of translation is interpreted as a transfer of spiritual inheritance, translation of definite spiritual values.

In the history of the world, there are persons, whose life and activity stimulate others, whose strength and unwavering position inspires, and their ideas strengthen and fill others with the hope for the future. Vaclav Havel, Czech drama playwright, essayist, and a poet belongs to namely such group of people, who passed his life road from dissidence to the post of a president and whose ideas are especially urgent for present day society.

The author of the present report has been publishing translations of Vaclav Havel’s works of various genres – essays, plays, interviews from the Czech language from the 90s of the 20th century. In the present report, the author offers her observations on the specificity of her translation on Vaclav Havel’s texts. She makes emphasis on the peculiarities of Havel’s language, which in his works often bears a function of expression of a pressure of totalitarian regime on a man.

თარგმანს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს კულტურის ისტორიისთვის, რადგან იგი გულისხმობს არა მხოლოდ ენობრივი საზღვრების გადალახვას, არამედ ემსახურება კულტურული, ისტორიულ და სოციალური ჯებირების გარღვევას და ახალი გეოგრაფიული არეალის ინტელექტუალურ „დაპყრობას“. „კულტურათმორისი თარგმანის“ პრინციპის საფუძველში კულტურული ტრადიციის გადაცემა ძევს. ჯერ კიდევ ძველ სამყაროში მას translatio ეწოდებოდა. ევროპულმა კულტურამ trans-

latio-ს სამი ძირითადი მოდიფიკაცია შეიმუშავა: translation – 1) translatio religionis, ანუ ქეშმარიტი რელიგიის გადაცემა; 2) translatio imperii, ანუ იდეალური სახელმწიფო მმართველობის გადაცემა და 3) translatio studii - მეცნიერების და ქეშმარიტი სიბრძნის გადაცემა (Проскурич, 1996). მაშასადამე, translatio-ს იდეა სულიერი მემკვიდრეობითობის, გარკვეული სულიერი ღირებულებების გადაცემის თვალსაზრისით განიმარტება. სწორედ ასეთი ღირებულებების მატარებელია ვაცლავ ჰაველის მრავალფეროვანი შემოქმედება, რომლის თარგმნაც გარკვეული სულიერი და, იმავდროულად, საზოგადოებრივი და მოქალაქეობრივი გამოცდილების გადაცემის საშუალებას იძლევა.

ვაცლავ ჰაველი (5 ოქტომბერი 1936 – 18 დეკემბერი 2011) მე-20 საუკუნის ერთ-ერთი ყველაზე გამოჩენილი და გამორჩეული ფიგურაა: დრამატურგი, ესეისტი, ადამინის უფლებათა დამცველი, დისიდენტი, პოლიტიკოსი, ჩეხოსლოვაკიის უკანასკნელი და ჩეხეთის პირველი პრეზიდენტი, ერთი სიტყვით, ადამიანი არაორდინარული ცხოვრებითა და შემოქმედებით. მისი ცხოვრება და მოღვაწეობა განუყრელად არის დაკავშირებული მისი სამშობლოს ბედთან, მთელი თავისი ცხოვრების განმავლობაში იგი, ნებისთ თუ უნებლიეთ, მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა თავისი ქვეყნის პოლიტიკურ, კულტურულ და ლიტერატურულ ცხოვრებაში და მისმა საქმიანობამ თანდათანობით ფართო საერთაშორისო მნიშვნელობა შეიძინა.

1980-იანი და 1990 წლების მიჯნაზე ჩეხოსლოვაკიასა და დასავლეთში ვაცლავ ჰაველს იცნობდნენ, როგორც აკრძალულ დრამატურგს და დისიდენტს. სწორედ ამ პერიოდში, როდესაც ყოფილი საბჭოთა კავშირსა და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ძვრები დაიწყო, ვაცლავ ჰაველი ფართო პოლიტიკურ ასპარეზზე გამოვიდა. მრავალწლიანი აკრძალვის შემდეგ პირველად დაიბეჭდა მისი მისი ესსეებისა და სხვა ნაშრომების კრებული მრავალმნიშვნელოვანი სახელწოდებით „ადამიანის იდენტობის შესახებ“ (Havel, 1990). წიგნი 1990 წელს დაისტამბა და იგი ამავე წელს შევიძი-

ნე კარლოვი-ვარში. მისი პიროვნების შესახებ საკმაოდ მწირი ინფორმაცია მქონდა და ამიტომ ინტერესით დავიწყე წიგნის კითხვა. ჩემზე უდიდესი შთაბეჭდილება მოახდინა მისმა ესსემ „წერილი დოქტორ ჰუსაკს“ (1975). იგი „არათავისუფლების“ კონკრეტული გამოვლინებების საფუძველზე ცდილობდა მიეკვლია იმ დამმონებული წნეხის ფესვებისთვის, რომლებსაც ტოტალიტარიზმი ემყარებოდა. სწორედ მისი პირველი ასეთი ტექსტია „წერილი გუსტავ ჰუსაკს“, რომელიც „ნორმალიზაციის“ შემაფოთებელი შედეგების ღრმა ანალიზს შეიცავს. ჰაველი განიხილავს ჰუსაკის მთავრობის მიერ საზოგადოებაში დანერგილი შიშის ფენომენს, რომელმაც ადამიანებში წარმოშვა გულგრილობა, აპათია, ფარისევლობა და შედეგად - შემგუებლობა. იგი ეხება და აანალიზებს ისეთ საკითხებს, როგორებიცაა მორალური ნორმების კოროზია, ცხოვრების რიტუალიზაცია, ისტორიის და ფსევდოისტორიის მიმართება პოსტტოტალიტარულ სახელმწიფოში და მის დამლუპველ შედეგს - ადამიანის იდენტობის კრიზისს. ნაშრომში ჰაველი განიხილავს ადამიანის ყოფიერების ძირეულ საკითხებს და ტოტალიტარული რეჟიმის ბრწყინვალე, უნივერსალურ ანალიზს იძლევა, ავლენს მისი ფუნქციონირების მექანიზმებს და მისი ტოტალური წნეხით გამოწვეულ დამლუპველ შედეგებს ადამიანისათვის. ესსეში იმდენად შთამბეჭდავად იყო დახასიათებული ტოტალიტარიზმის მოქმედების მექანიზმები, მისი მოქმედების უნივერსალური კანონები, რომ მაშინვე გაჩნდა პარალელები ჩვენს რეალობასთან. სწორედ ამან განაპირობა ჩემი არჩევანი, მეთარგმნა ეს ტექსტი, რათა მას ქართველი მკითხველიც გასცნობოდა. თუმცა ტექსტის გამოქვეყნება ადვილი არ აღმოჩნდა, საქართველოში ჯერ კიდევ კომუნისტური რეჟიმი იყო, თუმცა 1990 წლის 28 ოქტომბერს ტარდებოდა პირველი თავისუფალი არჩევნები. მიუხედავად ამისა, არც ერთმა ოფიციალურმა ბეჭდვითმა ორგანომ არ ისურვა ამ ტექტის გამოქვეყნება მისი სიმწვავის გამო. მაშინ ჰაველის ამ ტექსტის გამოქვეყნება შემომთავაზა „მრგვალი მაგიდის“ გაზეთის - „თავისუფალი საქართველოს“

რედაქტორმა. საგულისხმოა, რომ ამ გაზეთის 1990 წლის პირველივე ნომერში დაიბეჭდა ჰაველის ტექსტი, თუმცა ეს არ იყო „წერილი გუსტავ ჰუსაკს“. ეს იყო ვაცლავ ჰაველის მომცრო ესსე „ადამიანის იგივეობის კრიზისი“ (ჰაველი, 1990 A:8), რომელიც მან პატიმრობაში დაწერა და რომელშიც საუბარია პიროვნების კრიზისზე, პიროვნების პასუხისმგებლობის კრიზისიდან რომ მომდინარეობს და სრულდება უაღრესად მნიშვნელოვანი აზრით: „ვფიქრობ რა, როგორც ის, რადაც გადამაქცია ამ გარემომ - ანუ როგორც გიგანტური აგრეგატის ადამიანურ იგივეობას მოკლებული ქანჭიკი - მე მართლაც არაფრის გაკეთება არ შემიძლია. დედამიწის განადგურებას, ერების გაბრიყვებას, ათასობით ახალი თერმოდინამიკური ბომბის შექმნას, რა თქმა უნდა, ვერ შევწყვეტ. მაგრამ ვფიქრობ რა, როგორც ის, რაც ყოველი ჩვენგანი დაბადებით არის - ანუ რადაც გახდომის ძირეული შესაძლებლობა აქვს ყოველ ჩვენგანს გარემო ვითარებისაგან დამოუკიდებლად, ე.ი. როგორც სრულუფლებიანი ადამიანური არსება, რომელსაც შესწევს ძალა, პასუხი აგოს სამყაროზე და სამყაროს წინაშე - მაშინ მე, ცხადია, ბევრი რამის გაკეთება შემიძლია. მაგალითად, შევეცადო მოვიქცე ისე, როგორც ვფიქრობ, რომ სწორია და როგორც, ჩემი ღრმა რწმენით, უნდა იქცეოდეს ყველა - სრული პასუხისმგებლობით. შეკამათებაზე, რომ ამას არა აქვს მნიშვნელობა, ვპასუხობ ძალზე მარტივად - ა ქ ვ ს !“ (ჰაველი, 1990 A:8). ხოლო გაზეთის შემდეგ ნომრებში უკვე გაგრძელებებით დაიწყო ჰაველის ვრცელი ესსეს - „წერილი დოქტორ ჰუსაკს“- ბეჭდვა და იგი რამდენიმე წელიწად ქვეყნდებოდა 1990 და 1991 წლების ნომრებში (ჰაველი, 1990 B:8; ჰაველი, 1990 C:8; ჰაველი, 1990 D:7; ჰაველი, 1991 A:7; ჰაველი, 1991 B:7; ჰაველი, 1991 C:7; ჰაველი, 1991 D:8). ეს იყო ჰაველის თხზულების ჩეხურიდან შესრულებული პირველი ქართული თარგმანი.

თავის ესსეებში ჰაველი საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ სიტუაციას აანალიზებდა, ხოლო მისი პოლიტიკური და ფილოსოფიური შეხედულებები მის დრამატურგიაში, მის პერსონა-

ქეზში ირეკლებოდა. იგი ამბობდა, რომ საკუთარი ტექსტების პოლიტიკურობა მას ესმის, როგორც მხოლოდ ინტერესი მის ირგვლივ არსებული რეალობის პოლიტიკური მხარისადმი: „მე გარს მარტყავს სამყარო და მე მის შესახებ ვიძლევი ჩვენებას, ჩვენებას, რომელიც ლოგიკურად შეიცავს ჩვენებას სამყაროს პოლიტიკური მხარის შესახებაც“ (ლეიჰემი, 1988:315).

ქართულ ენაზე ვაცლავ ჰაველის რვა პიესა ვთარგმნე. პიესების პირველი კრებული მოიცავს სამ პიესას: „ზეიმი ბაღში“, „ვერნისაჟი“ და „ასენიზაცია“. თარგმანები 2011 წელს გამოსცა გამომცემლობა „სიესტამ“ (ჰაველი, 2011).

ცხადია, ყველა პიესას არ შევეხები, ყურადღებას შევაჩერებ მის ყველაზე მნიშვნელოვან პიესაზე - „ზეიმი ბაღში“. პიესა 1963 წელს დაიდგა და მან ჰაველი აღმოსავლეთევროპული აბსურდის თეატრის წამყვან წარმომადგენლად აქცია. საზოგადოებას სურდა სცოდნოდა, რაში იყო საქმე, ამას კი ჰაველის პიესებიდან, რაც დრო გადოიდა, სულ უფრო უკეთ იგებდა, რადგან თეატრს იმ დროს პოლიტიკური მნიშვნელობა ჰქონდა, იგი სულიერ კლიმატს ქმნიდა.

პიესაში ასახულია ჩეხოსლოვაკიის ვითარება მე-20 საუკუნის 60-იან წლებში. მასში ნაჩვენებია მაშინდელი ჩეხის ფსიქოლოგია, რაც იმაში მდგომარეობდა, რომ არაფერში ჩარეულიყო, არ გამოეთქვა საკუთარი აზრი, შენიღბულიყო ფრაზებით, მაგრამ მოეხერხებინა სიტუაციის თავის სასარგებლოდ გამოყენება. პიესა გვიჩვენებს ადამიანს, რომელიც კარგავს საკუთარ იდენტობას. ჰაველი ამ პიესით მიუთითებს არსებული რეჟიმის უაზრობასა და ბიუროკრატიულ უსუსურობაზე და აჩვენებს იმას, რომ ასეთ რეჟიმში ადამიანის საკუთარ თავთან გაუცხოება გარდაუვალია. აქ, ისევე როგორც ჰაველის სხვა პიესებშიც, მთავარი მოქმედი პირი ფრაზაა. პლუდეკი, პიესის მთავარი გმირი, ისევე როგორც დანარჩენი მოქმედი პირები, მხოლოდ საშუალება, მხოლოდ მედიუმი, რომლის მეშვეობითაც ლაპარაკობს და მოქმედებს პროტაგონისტი. ფრაზამ ისეთ განვითარებას მიაღწია, რომ იგი აღარც კი არის დამოკიდებული მის წარმომთქმელ ტუჩებზე, ფრაზამ ადამიანებს მხოლოდ

ფრაზის მატარებლის და მისი არტიკულატორის ფუნქციადა დაუტოვა.

ჰაველის პიესები გონებამახვილურად აშარუებს საზოგადოებას და ამისთვის იგი ადამიანის მეტყველების დეფორმაციას იყენებს. ჰაველისთვის მეტყველება საკომუნიკაციო ფუნქციას კარგავს და იგი ემსახურება არა მარტო ენის, როგორც ასეთის, პაროდირებას, არამედ უმთავრესად ამით ავტორი ტოტალიტარული მეტყველების მეთოდის და სიტყვათხმარების პაროდირებას ახდენს. ჰაველი პიესების ენა მკვდარი კლიშეების ენაა (ტომასი, 1995:145).

საინტერესოა, როგორ განსაზღვრებას აძლევს ვაცლავ ჰაველი აბსურდის თეატრს. იგი წერს: „პირადად მე ვფიქრობ, რომ ეს არის უმნიშვნელოვანესი მოვლენა XX საუკუნის თეატრალურ კულტურაში, რადგანაც იგი თანამედროვე კაცობრიობას ასახავს მის „კრიზისულ მდგომარეობაში“, ანუ უჩვენებს კაცობრიობას ადამიანს, რომელმაც დაკარგა ძირითადი მეტაფიზიკური რწმენა, აბსოლუტის გრძნობა, დამოკიდებულება მარადიულობისადმი, საზრისის შეგრძნება, ანუ – მტკიცე საფუძველი ფეხქვეშ. ეს არის ადამიანი, რომელსაც ყველაფერი ხელიდან ეცლება, მისი სამყარო ინგრევა, იგი გრძნობს, რომ რაღაც სამუდამოდ დაკარგა, მაგრამ არ ძალუძს აღიაროს თავისი მდგომარეობა და ემალება მას. ელოდება, მაგრამ არ შესწევს უნარი გაიგოს, რომ ამაოდ ელოდება. ამ პიესებში არ ხდება ფილოსოფოსობა, როგორც, ვთქვათ, ეს სარტრთან არის, მათში პირიქით, ბანალურობებს ამბობენ. მაგრამ თავისი არსით ეს ფილოსოფიური თემებია. მათი თამაში არ შეიძლება ბუკვალურად, ისინი არაფრის ილუსტრირებას არ ახდენენ, ისინი მხოლოდ ყურადღებას ამახვილებენ ჩვენი უკანასკნელი ერთობლივი ჰორიზონტების საერთო თემაზე. ისინი არც ემფატიკურიები არიან, არც პათეტიკურიები და არც დიდაქტიკურიები. პირიქით, რაღაცნაირად დეკადენტურად სახუმარონი გახლავთ. მათთვის ნაცნობია ფენომენი უსასრულო სიმძიმისა. ამ პიესებში ხშირად სუფევს დუმილი და ბრიყვული ლაყბობა.

ვისაც სურს, შეუძლია დაესწროს მათ, როგორც ცარიელ კომედიებს. ეს პიესები არ არის ნიჰილისტური და ეს მნიშვნელოვანია. აბსურდის თეატრი არ გვამშვიდებს და არ გვისახავს იმედს. იგი მხოლოდ იმას გვახსენებს, თუ როგორ ვცხოვრობთ. იმედის გარეშე. ამაშია მათი გამაფრთხილებელი მისია. ვფიქრობ, რომ აბსურდის თეატრი თავისი განსაკუთრებული (და ძალიან მარტივად აღსაწერი) მეთოდით ახდენს თანამედროვე ადამიანის ყოფიერების ძირითადი საკითხების თემატიზაციას. აბსურდის თეატრს არ მიაჩნია, რომ აქ იმისთვის არის, რომ მაყურებელს აუხსნას, როგორაა სინამდვილეში ყველაფერი. ეს ქედმაღლობა მას არ აქვს და დარიგებებს ბრეხტს უტოვებს. აბსურდის დრამატურგს არაფრის გასაღები არ აქვს. თავს არ თვლის მაყურებელზე უფრო ინფორმირებულად ან შეგნებულად. თავის ამოცანას იმაში ხედავს, რომ პლასტიკურად მოახდინოს იმის ფორმულირება, რაც ყველას აწუხებს და დამაჯერებლად შეახსენოს ის საიდუმლო, რომლის წინაშეც ყველანი ერთნაირად უმწეოები ვართ (ჰაველი, 2019:60-61).

შევხვები კიდევ ერთ პიესას, რომელიც ჰაველის დისიდენტური პიესების, ე.წ. „ვანკოვკების“, ციკლს განეკუთვნება და მასში გაერთიანებულია პიესები „აუდიენცია“, „პროტესტი“ და „ვერნისაჟი“. ამ სამ პიესას აერთიანებს ინტელექტუალის, დისიდენტი მწერლის, ბედრჟიხის, პერსონაჟი. პიესა „ვერნისაჟი“ გარკვეულწილად ავტობიოგრაფიულია, ისევე, როგორც „ვერნისაჟის“ მთავარი გმირი, დისიდენტი მწერალი ბედრჟიხი, ვაცლავ ჰაველიც ერთ დროს ლუდსახარშ ქარხანაში მუშაობდა დამხმარე მუშად. ეს იყო ე. წ. „ნორმალიზაციის“ პერიოდი ჩეხოსლოვაკიაში, რომელიც 1968 წლის „პრაღის გაზაფხულს“ მოჰყვა. მაშინ ხელისუფლებამ განსაკუთრებულ წნეხქვეშ მოაქცია ყველა, ვინც არ იზიარებდა ან ეწინააღმდეგებოდა მთავრობის პოლიტიკას.

მთავარ გმირს თავისთან პატიჟებს ცოლ-ქმარი, რომელიც აღფრთოვანებულია თავისი მატერიალური კეთილდღეობით. ცოლ-ქმარი სტუმარზე შთაბეჭდილების მოხდენას ცდილობს

თავისი ბინის რემონტით, ავეჯით, საკვებით, ცხოვრების წესით. ეს პიესა არის პროტესტი მომხმარებლური საზოგადოების წინააღმდეგ, რომელიც დაცლილია ყოველგვარი ადამიანური ღირებულებებისგან. მათთან სტუმრობით თავმოებზრებულ და შეძრწუნებულ ბედრუხის წასვლა სურს, მაგრამ იძულებული ხდება დარჩეს, რაც კიდევ უფრო თვალსაჩინოს ხდის იმას, თუ რა ცარიელია ამ ოჯახის ცხოვრება, რომელიც დამყარებულია არა გრძნობებზე, არამედ მატერიალური კეთილდღეობისკენ სწრაფვაზე. მათ ცარიელ ცხოვრებას კარგად გადმოგვცემს პიესის შემდეგი პასაჟი:

„ბედრუხი: სერიოზულად, უნდა წავიდე –

ვერა: არ მესმის! ჩვენ ხომ ვერნისაჟი გვაქვს –

მიხალი: გვინდოდა ჩვენი ბინა დაგეთვალეოებინა –

ვერა: გვეჩვენებინა ყველაფერი, რაც გვაქვს – (....)

ვერა: გაჩვენებდით, რა არის ბედნიერება –

მიხალი: სიყვარული –

ვერა: ოჯახური ჰარმონია –

მიხალი: აზრიანი ცხოვრება –

ვერა: ხომ იცი, რომ შენთვის კარგი გვინდა – (...)

მიხალი: ხომ არ შეიძლება, ასე უმადურად მოგვექცე!

ვერა: იმის სანაცვლოდ, რასაც შენთვის ვაკეთებთ, ამას ნამდვილად არ ვიმსახურებთ!

მიხალი: როგორ ფიქრობ, მთელი ნაშუადღევისთვის ამზადებდა ვერა „გრუმბლზს“?

ვერა: როგორ ფიქრობ, ვისთვის იყიდა მიხალმა ვისკი?

მიხალი: როგორ ფიქრობ, ვისთვის მინდოდა მომესმე-ნინებინა ის ფირფიტები, ვისთვის გადავყარე მაგაში ვალუტა და ვისთვის ვატრიე ამ სიშორიდან?

ვერა: როგორ ფიქრობ, ვისთვის გამოვენყე და დავიხატე, ვისთვის გავიკეთე ვარცხნილობა და ვისთვის დავისხი სუნამო?

მიხალი: როგორ გგონია, საერთოდ რატომ მოვანყეო ბინა, ვისთვის ვაკეთებთ ამ ყველაფერს? ჩვენთვის? (...)

ვერა: (აღელვებული) ბედრუხი! ასე როგორ დაგვტოვებ? ამას როგორ გვიზამ! ასე ვერ დაგვტოვებ, კიდევ იმდენი რამ

გვაქვს შენთვის სათქმელი! აქ უშენოდ რა უნდა ვაკეთოთ? ეს როგორ არ გესმის? დარჩი! გეხვეწები, დარჩი ჩვენთან!“ (ჰაველი, 2011:145-147).

კომუნიკაცია დარღვეულია, მასპინძლების ფრაზები ხელოვნურია, სტუმრად მოსული ბედრუხი კი მხოლოდ მოკლე პასუხებით იფარგლება და ეს კიდევ უფრო ამწვავებს აბსურდულობის განცდას.

პიესა „ვერნისაჟი“ 2017 წელს დადგა ილიაუნის თეატრმა სათაურით „იდეალური ოჯახი“. დისიდენტური ცხოვრების ამსახველი სხვა ორი პიესა 2014 წელს გამოსცა გამომცემლობა „მწიგნობარმა“ სხვა პიესებთან ერთად. ამ გამოცემაში შევიდა ჰაველის შემდეგი პიესები: „აუდიენცია“, „პროტესტი“, „ცთუნება“, „ლარგო დესოლატო“ და ჰაველის ბოლო პიესა - „ნასვლა“ (ჰაველი, 2014).

2019 წელს გამოიცა ვაცლავ ჰაველის კიდევ ერთი წიგნის ქართული თარგმანი. ეს არის „დაუსწრებელი დაკითხვა“ (ჰაველი, 2019), რომელიც ჰაველის ვრცელ ინტერვიუს წარმოადგენს და მოიცავს მის შეხედულებას სხვადასხვა საკითხზე. „დაუსწრებელ დაკითხვაში“ ვაცლავ ჰაველი აცოცხლებს მთელ ეპოქას, ჩეხოსლოვაკიის საზოგადოებრივ, კულტურულ და პოლიტიკურ ცხოვრებას მე-20 საუკუნის 50-იანი წლებიდან 80-იანების შუა წლებამდე. შემდგომში პრეზიდენტი, იმ დროს ჯერ კიდევ დისიდენტი, მოგვითხრობს თავის ცხოვრებაზე, მეგობრებზე, ოჯახზე, ადამიანებზე, რომლებსაც შეხვედრია და რომლებთან ერთადაც უმუშავია. საუბრობს თანამედროვე კულტურაზე, თეატრსა და საზოგადოების გარდაქმნის გზების მისეულ ხედვაზე, ჩეხეთის უახლესი ისტორიის მოვლენებზე.

წიგნის შექმნის ისტორია კი ამგვარია: 1985 წელის შემოდგომაზე ემიგრაციაში მყოფმა ჩეხმა ჟურნალისტმა, კარლ ჰვიჟდიალამ, ვაცლავ ჰაველი დაითანხმა ინტერვიუზე, რომელსაც თავდაპირველად მიმოწერის ფორმა ჰქონდა: ჰაველმა ჟურნალისტისგან შეკითხვები მიიღო, რომლებსაც წერილობით უპასუხა, თუმცა, რადგან ასე საქმე ნელა მიდიოდა, გადაწყდა,

ჰაველს მაგნიტოფონის ფირზე ჩაენერა თავისი პასუხები. ასე შეიქმნა თოთხმეტსაათიანი ჩანაწერი მაგნეტოფონის ფირზე, რომელსაც შემდგომ კიდევ დაემატა შეკითხვები. ასე დაიბადა წიგნი „დაუსწრებელი დაკითხვა“.

როგორც ავტორი, ვაცლავ ჰაველი უაღრესად ნაყოფიერი იყო და არაერთ ჟანრში მუშაობდა. ჰაველის ჟანრებს საგანგებო გამოკვლევა მიეძღვნა, რომელშიც ავტორმა ცხრა ჟანრი გამოყო, ესენია: ლიტერატურულ-კრიტიკული ესეები, ვიზუალური პოეზია, პიესები, ესეები, წერილები, ერთობლივი ავტობიოგრაფიული ესე, პოლიტიკური გამოსვლები და სხვ. (Danaher, 2013:31-39). საგულისხმოა, რომ „დაუსწრებელი დაკითხვა“ განსაზღვრულია, როგორც ერთობლივი ავტობიოგრაფიული ესე. ჩვენ მიერ ჩეხურიდან ნათარგმნი ჰაველის ტექსტები სამ ჟანრს მოიცავს: ესეებს, პიესებს და ერთობლივ ავტობიოგრაფიულ ესეს.

როგორც ვთქვით, აბსურდის ჟანრის პიესებში ენა ჰაველისთვის ძალაუფლების, დამონების, დეჰუმანიზაციის ინსტრუმენტი. მისი პიესები შესანიშნავად აჩვენებს იმას, თუ როგორ აღწევს იდეოლოგიური ენა ტოტალიტარიზმის პირობებში ცხოვრების ყველა სფეროში და საზოგადოებას აქცევს მდუმარე მასად, რომელსაც არ ძალუძს საკუთარი პრობლემების განხილვა. პიესებში ხშირად არის რეპლიკები, რომლებიც უაღრესად ხელოვნური ენითაა დაწერილი და თარგმნისას ერთგვარ უხერხულობას ქმნის, რაც შეეხება ესეებს და „დაუსწრებელ დაკითხვას“, აქ სირთულეს უჩვეულოდ გრძელი წინადადებები წარმოადგენს, რომლებიც არცთუ იშვიათად გვხვდება ტექსტში. ამას კი ჰაველი თვითონ ხსნის, ციხიდან გამოგზავნილი წერილების შესახებ იგი წერს: „მალე მივხვდი, რომ გასაგებად დაწერილი წერილი არ გავიდოდა, შანსი მხოლოდ რაც შეიძლება რთულად და ჩახლართულად დაწერილ წერილს ჰქონდა. დროსთან ერთად ამან განმძვიტარა ქვეცნობიერი ჩვევა, აქედანაა ის უსასრულოდ გრძელი ქვეწყობილი წინადადებები, ამიტომაც იქ ის რთული ფორმულირებები“ (ჰაველი, 2017:85).

დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ ვაცლავ ჰაველის, მე-20 საუკუნის ერთ-ერთი გამორჩეული მოაზროვნის, ტექსტების თარგმანი, იქნება ეს საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ხასიათის ესსეები თუ დრამატურგია, გარკვეული სულიერი ღირებულებებისა და გამოცდილების გადაცემას ემსახურება.

ლიტერატურა

- ჰაველი ვ. A 1990**, იგივეობის კრიზისი. თავისუფალი საქართველო. 23 X.
ჰაველი ვ. B 1990, წერილი გუსტავ ჰუსაკს. თავისუფალი საქართველო. 26 X.
ჰაველი ვ. C 1990, წერილი გუსტავ ჰუსაკს. თავისუფალი საქართველო. 6 XI.
ჰაველი ვ. D 1990, წერილი გუსტავ ჰუსაკს. თავისუფალი საქართველო. 22 XI.
ჰაველი ვ. A 1991, წერილი გუსტავ ჰუსაკს. თავისუფალი საქართველო. 11. I.
ჰაველი ვ. B 1991, წერილი გუსტავ ჰუსაკს. თავისუფალი საქართველო. 26 I.
ჰაველი ვ. C 1991, წერილი გუსტავ ჰუსაკს. თავისუფალი საქართველო. 15 II.
ჰაველი ვ. D 1991, წერილი გუსტავ ჰუსაკს. თავისუფალი საქართველო. 22, II.
ჰაველი ვ. 2011, პიესები. ჩეხურიდან თარგმნა მაია ნაჭყებია. გამომცემლობა „სიესტა“, თბილისი.
ჰაველი ვ. 2014. პიესები, ჩეხურიდან თარგმნა მაია ნაჭყებია. გამომცემლობა „მწიგნობარი“, თბილისი.
ჰაველი ვ. 2019, დაუსწრებელი დაკითხვა: საუბრები კარლ ჰეიფდილასთან. ჩეხურიდან თარგმნა მაია ნაჭყებია. გამომცემლობა Terra Libri, თბილისი.
Danaher D. 2013, Neklid transcendence. Žánry Václava Havla. Česká literatura #1.
Havel V. 1990, O lidskou identitu. Rozmluvy.
Leihm A. 1988, Generace. Index. Společnost pro českou a slovenskou literaturu v zahraničí.
Tomas A. 1995, Phylosophy and Politics in Václav Havel's Largo Desolato in The Labyrinth of the Word. Truth and Representation in Czech Literature. München.
Проскурин О. 1996, Новый Арзамас – Новый Иерусалим. «Новое литературное обозрение» <http://yakov.works/history/19/1810/1815pros.html>.